

... e ij bësbij dl'autonomia

J'anterviste 'd Mauro Tosco, 'l nemis dla patria

SILVAN STRANEO

Pressident dla "Lega Nòrd-Piemont"

Silvan Straneo a l'é 'n vej amis d' "Assion Piemontèisa". A l'é nassù a Turin ël 12 d'agost dël 1947 e a travaja coma arsercador al C.N.R.

Dal 23 ëd gené dël 2000 a l'é pressident dla "Lega Nòrd-Piemont", dòp d'un congress tribulà e dòp n'ann, ël 1999, ch'a l'é nen stait pròpi tut reuse e fior për la Lega, e si an Piemont fin-a d'pi che da d'altre part.

A l'é pen-a rivà e as treuva già dednans a la prima preuva: le eleission regionaj.

Èl "nemis dla patria" a l'ha antèrvistalo.

D - Ancaminoma con un descors politich general.

Mi, përsenalment, i l'avia salutù con grinor le stra secessionista pijà da la Lega. Ma adess ch'i seve butave d'acòrdi con ël "Polo" (che, a vanta mai desmentì, a l'é componù da 'd rotam dla veja D.C., da j'arditè dël M.S.I. e da 'n partì che, adritura, a fa blaga d'un nòm afros coma "Forza Italia"), i chërdes-to nen che la Lega a sia vendusse a bon part an ëdventand un parti coma j'altre e senza gnanca olen-e n'obietiv minim coma col ëd na pi creusa autonomia local?

R - La Lega Nòrd a l'é l'è strument ëd desfèisa dij pòpoj padan dal saches dla ministrassion roman-a. Ciàir che la reassion dël compless èstatal e dij sò assistù a sia staita grandiosa. Dòp dël prim (e, a peul esse, candi) tentativ ëd conchistè la liberta "tuta e subit", la stra passifica ch'a s'é sernusse a l'ha comportà 'd sèrché për necessità n'acòrdi con d'altre fòrse politiche.

Contut i chërdo ch'a basta vardé da bin ël pont arferì a la scòla regional. S'a l'é nen n'afè galup col... D - Ti it l'has ëscrivù, an passà, su cost giornale it l'has n'orija 'd rësguard për le rason dij piemontèisista. Contut a mè smija che ti midem it l'abie criticà l'acsan butà an sla question lenga coma "periferich" a rispet d'argonziment d'autonomia e, pi an general, an sla liberassion dël Piemont.

It lo confermès-to? R - La lenga a l'é na liura motobin fòrta për la gent ch'a forma 'n pòpol. As peul disse ch'a sia 'l binari an sël qual a viagia soa manera 'd pensé. Ma ant le condission dl'ancheuj, a l'é tròp tard për coleghé consiensa lenghistica e consiensa autonomista, percors

che, si an Piemont, as fa a la Lega a l'é cola 'd nen fé 'n travaj genit a pro dël Piemont, ma d'esse dzortut ël sèngion ëd trasmission d'un movimant a base lombarda. Se an Piemont la Lega a l'ha mai argionzù ij livej ëd consens d'altre region e se tanti piemontèis a la vardo con sospet it chërdes-to nen ch'a sia necessaria na fèrvajin-a d'autocritica da vosta part?

R - Nò, la Lega Nòrd a l'é nassù con un pat ëd federassion fra le nassion padan-e. Se 'l Piemont, costumà da 'd seccoj al concet d'autorità 'd marca Savòja, a l'é dëmonstrasse meusi ant l'arvira contra ij sò lagosin e a l'ha rëspondù a la ciamada meno dla Lombardia e dël Venet, se ij consens ant j'eleission e le contribussion dij parlamentar a son dzortut venet e lombard a l'é ciàir che 'l senter dël movimant a l'é da d'altre part.

I voreria fortì che ambelessi as tratta nen ëd travajé për ël Piemont o la Lombardia. As trata, a la fin fin, ëd capì che nì Piemont, nì Lombardia a l'han nen, da soj gnanca la pi cita possibilita 'd salvesse dai sò creuseur.

D - Passoma adess ai contù che pi a n'teresso ij letor d'"Assion Piemontèisa". A-i son-ne ant l'acòrdi col "Polo" për la region Piemont ëd contù particular a rispet dla politica culturale an gener e dla lenga piemontèisa an detaj?

R - L'acòrdi sotsignà da Lega e Pòlo a marca con precision quajch pont, ma a cala nen an tuti ij particolar. Particular ch'a vantrà negozi-siè an sede regional.

Contut i chërdo ch'a basta vardé da bin ël pont arferì a la scòla regional. S'a l'é nen n'afè galup col...

D - Ti it l'has ëscrivù, an passà, su cost giornale it l'has n'orija 'd rësguard për le rason dij piemontèisista. Contut a mè smija che ti midem it l'abie criticà l'acsan butà an sla question lenga coma "periferich" a rispet d'argonziment d'autonomia e, pi an general, an sla liberassion dël Piemont.

It lo confermès-to?

R - La lenga a l'é na liura motobin fòrta për la gent ch'a forma 'n pòpol. As peul disse ch'a sia 'l binari an sël qual a viagia soa manera 'd pensé. Ma ant le condission dl'ancheuj, a l'é tròp tard për coleghé consiensa lenghistica e consiensa autonomista, percors

che an quarant'ani a son nen aries-sù a fè ij grup piemontèisista. Èd temp a-i na j'é pi nen.

A basta pensé che tòst, grassie a la lege Turco-Napolitano, a n'caminerà a peis ij vot d'estracomunitari. E antora, senza desmentì la lenga, a vanta ponté su d'altre argoment ch'a peulo oten-e pi an pressa la contenta dla gent. E torné an sla lenga dòp, da 'd posission pi fòrte e con d'argoment pi spondà.

D - Forse it sas che mi përsenalment, ma pi an general cost giornale, i condividoma tante 'd toe critiche anvers ij piemontèisista "classich": tròpa literatura, tròp folclòr e, dzortut, n'acetassion tròp sotmetù a le decision dël podèj, a tuti ij livej. Ma it dovràs ëdcò amette che la Lega, da soa part, a l'ha nen sempe fajt dle question culturaj sò caval ëd bataja. It sentès-to d'ampromette che cheicòs a cangerà?

R - Ant l'ann 1997, ij consijé dla Lega a l'han proponù e otnù l'emancission dle lege regionaj n. 36 "Disposission për l'usagi e l'oposission dël drapò dla region Piemont" e numer 37 "Tua e valorassion dij lengagi stòrich e dla lenga dël Piemont" ch'a pòrta l'introduccion dle lenghe dzordite ant le scòle, con pratica facultativa dij cors e, për argionze cost but, a l'é stait butà an bilansi la speisa d'un miliard minca ann për la formassion dij magistr. Tut sòn a sarà nen l'artorn ëd Turin a capital, ma a son gnanca fèrvaje. Chi d'altre a l'avria otnù 'd pi? La question dle colture locaj a va, contut, afrontà, second mi, ant un descors pi general, e dificoltos an sla sossietà mondialistica e omogenisà ch'a son ancamì a portene fra Roma, Brussel e Washington. Për lòn ch'i sai e i peuss, i sèrcherai 'd porté anans la question.

D - Col ch'a peul esse, second ti, 'l rapòrt fra coj piemontèis ch'a veulo mantene soa andipendensa e cole fòrse politiche che, coma la Lega, as bogio anvers l'autonomia?

A acetèrà la Lega ëd forme 'd colaborassion da d'altre esterior ëd pi 'd lòn ch'a l'ha fajt ant ël passà?

R - Ij piemontèis ch'a veulo mantene soa autonomia a devo dèmonstrèlo con ij fajt an surtend dai sò salòt nostalgich e ciacotaire. Për la resta i chërdo d'avèj già rëspondù anans.

J'anterviste 'd Claudi Piòli

DUMINI COMINO

Pressident dl'A.P.E.

I chërdo che j'esponent pi avosà dël moviment A.P.E. (Autonomista për l'Euròpa-Piemont), moviment formà dzortut da 'd pèrsnagi politich surti, pi o meno 'd bon-a veuja, da la Lega Nòrd, a l'abio reis e at ëd nassita politica ant ël moviment Autonomista, fondà ant ël 1987 e conglobà ant la Lega Nòrd ant ël 1990. As trata donca d'un artorn a j'origin, convnù che 'l moviment a buta, com'el vej, an prim pian la question d'autonomia socio economica. Claudi Piòli a l'ha antervistà, për ij letor d'Assion Piemontèisa, ël pressident ëd l'A.P.E., Dumini Comino.

D - A peul-lo esse 'l moviment A.P.E. considerà na federassion ëd moviment autonomista liber e indipendent, con quajch ësmissionj an lòn ch'a l'era staita la Lega Nòrd, për un temp motobin curt, sùbit dòp soa fondassion, quand ch'as ciamava Aleansa Nòrd?

R - Èd pi: A.P.E. a l'é na confederassion ëd moviment autonomista. Costa denominassion a l'é continù an nòst èstatuto aprovà a Lissandria ël 23 ëd gené passà, quand che svarià moviment regionaj a l'han decidù d'unisse an confederassion. Da lè stember dël '99, quand ch'a l'é stait fondà Piemont, al gené 2000, a son nassù, o intrà ant la confederassion set moviment an rappresentansa ëd Piemont, Liguria, Venet, Venessia Giulia, Emilia Romagna e Toscan-a, ma ant ël Diretiv Confederal a-i son d'osservador d'altre region che, ant l'avni, a podran intré ant l'A.P.E.

L'articolo 3 ëd nòst èstatuto a precisa ch'a l'é arconossia la mide-ma dignità a tuti ij moviment ch'a l'han pien-a autonomia 'd decision an sò teritòri e a l'han, coma giust, un sò simbol. Costa a l'é la strotura ch'i l'oma vorsù dèje a l'A.P.E. perchè chi ch'a l'ha coma but ël cangiament dl'èstat an sens federal e la construssion ëd n'Euròpa dij pòpoj, ch'a rispeta e a garantissa le comunità locaj, a peul nen organisasse an sò interior an manera centralistica. Ant na paròla nì s-civ ed Roma e nì servidor ëd Milan.

D - L'A.P.E. a l'é dotà 'd na secretaria (o pressidensa) federale? Da chi ch'a l'é componù?

R - L'organisassion diretiva dël

movimant a l'é spartia an tre òrgo diferent: ël Coordinatore Federal, ël Pressident Confederal e 'l Consèj Diretiv Confederal, ognidun con d'angagg diferent.

Èl Coordinatore, elegiù dal Diretiv, a rapresenta 'l moviment e a l'é sò portavos, a cudiss la realisassion dle linie politiche ch'a son detà sempe dal Diretiv Confederal, dont chiel a fa part, senza drit ëd vot, për evité che n'ecess ëd cult për la pèrsonalità a peussa 'd fajt anulé ij podèj dël Diretiv. Èl Pressident elegiù dal Congress (e nen dal Diretiv) a l'é la figura 'd garanzia dël moviment ant l'aplicassion dl'èstatuto e dle linie programatiche dël Congress e dël Diretiv.

Èl Diretiv Confederal a l'é l'òrgo ch'a determina l'assion general dël moviment an osservansa dle direttive dël Congress. A l'é componù, an pi che dal Coordinatore e dal Pressident, dai secretari regionaj dij moviment ch'a aderisso a la Confederassion e da 'n member elegiù për minca region. Mi i son Pressident ëd l'A.P.E., antramente che 'l senator Vito Gnutti a l'é stait nominà, al Congress ëd Lissandria, Coordinatore Confederal. Ant ël Diretiv Confederal a rapresenté 'l Piemont a-i son Robert Rosso, secretari regional e Francesca Calvo.

D - Coj ch'a son ij podèj d'antervest d'òrgo confederaj ant la gestion dle vaira secretarie regionaj?

R - I l'hai già arcordà che l'è statuto a preved la mide-ma dignità për tuti ij moviment ch'a aderisso, pien-a autonomia 'd decision an sò teritòri e l'usagi 'd sò simbol. Èl Diretiv Confederal a peul anterven-e mach an cas ëd violassion dl'èstatuto, ma minca decision a dev esse pijà con na magioransa 'd 3/4 ëd coj ch'a l'han ël drit a voté. Na garanzia 'd pi për evité d'antèrmission ant la condussion politica dle region.

D - A chërdo chiel che n'autonomista a debia, për fòrta, esse 'dcò liberista? A chërd visadi che l'arcesta d'autonomia a debia possesse fin-a al termo estrem ch'a rësguarda l'autonomia dla pèrsn-a (an sens liberista: ognidun a agiss second necessità e bon sens e la pública ministrassion as limita a sertifiché) o che, për contra, a debio esse 'd termo anponù da la comunità, ch'a angagio la pública ministrassion a gesti la ministrassion, con responsabilità e autorità, quaidun dij setòr dla vita sossial?

R - Fra ij pont an-pòrtant dël programa dl'A.P.E. a-i é 'l but ëd "tùta dla proprietà, dla libera concorenza e dla liberta d'inisiativa economica, garantis 'd progress sivil e sossial, ant ël rispet dla dignità dl'òm. A l'é pròpi col rispet dla dignità dl'òm ch'a impon a minca organisassion sossial ëd desse 'd regole e d'an-pòsse con autorità su coj ch'a vorero agì senza gnun-a regola për fé vagné sempe e mach la lege dël pi fòrt o, s'i voroma, 'l podèj d'è. Për capisse: lege e tùta d'antraprenur cit e median contra la formassion ëd mòno e oligopòli a son nen mach utij, ma necessaria, com'as ved ant ij còdes ëd tuti j'èstat federaj.

D - Convnù che la rason d'èscadnant ëd vòst d'estach da la Lega Nòrd a l'é staita l'arsèra da part vosta d'un colegament con ël senter drita, colegament antlora arfudà e adess realisà da la direccion dla Lega, i pense d'apostè vòsta assion politica an mantened-ve separà dai doi Pòlo, an avzinand-ve al senter mancin-a o an restand an èspetativa d'elèuv virariond dla Lega?

R - I veuj dzortut forì che mach a l'aparenza mia espulsion da la Lega a l'é staita provocà dal colegament decidù an ocasion dël balotaj për j'eleission ministrative dël giugn passà. Èl motiv real a l'é stait mia presen-tassion comà candidà a la secre-

taria al congress ëd Varese, an butand parèj an dèscussion la figura 'd Bossi e soa linia politica ch'a l'ha fajt perde a la Lega 'l 60% dij consens ant j'ultim tre ani.

I l'oma vorsù arparte da j'autonomie, an rësposta a j'arciam arseivù da la gent e ant la fuisa 'd cissè parèj la partessipassion a la politica 'd coj sitadin (an Piemont ël 40%) ch'a van pi nen a voté. A n'antèressa nen ëd fé 'd baron gròss contra natura e a j'eleSSION regionaj (ch'a son proporsionaj për l'80%) is presentèroma da soj con la dotòressa Francesca Calvo, sindich ëd Lissandria, candidà a la pressidensa.

Nòsta assion politica a l'é ciàira, scriviua e sotsignà an nòst programa e a tend a l'argonziment ëd l'autogovern sossial, economic e politich ëd nòst Piemont. I soma consient che l'A.P.E. Piemont a peussa, daspèrchila con coerensa e coragi, eufre al Piemont cola class dirigent dont a l'ha damanca, senza sossè an coalission ch'as chërdo an drit ëd rappresenté tut e 'l contrari 'd tut.

D - Convnù che l'autonomia a rapresenta 'l but sossial ëd vòsta politica, i chërdona ch'a sia nen ël cas d'intré ant ij detaj, che anportansa a deve vojàutri a la lenga piemontèisa? I pense che ancheuj a sia 'n detaj senza anportansa, da pi nen dovresse për comuniche, giusta mach dovrà coma strument për ij rimaire e ij voitàporé o, pitòst, n'element an-pòrtant për ël samblagi dla gent ch'a pista la mide-ma tera e a la fa dventé nassion? E s'i chërde ch'a sia an-pòrtant, còs i l'eva fajt an vòst curt passà an merit e còs i conte 'd fé për l'avni?

R - Èl second pont programatic ëd Piemont (arpijà squasi precis da l'A.P.E.) a dis "për la tùta dle tradission, dla stòria, dla lenga piemontèisa e dle minoranse etnich-lenghistiche present ant la stòria".

La Lengua d'un pòpol a l'é espres-sion ëd soa tradission, ëd soa stòria, 'd soa coltura.

A l'é espresion dl'identità mide-ma d'un pòpol e, 'd conseguensa, a va nen mach tuà, ma spantià. A livel parlamentar i soma butusse, tant coma Lega Nòrd, ma dzortut a titol pèrsenal, convnù ch'i chërdoma an costa bataja, për la lege an sle minoranse lenghistiche e i soma ariessù, dòp tant d'èscute, a feje intré l'ocitan, ma nen ël piemontèis, bele s'a l'é arconossù coma lenga dal Consèj d'Euròpa.

Për l'atività regional, nòst secretari, Robert Rosso, a l'é 'l prim sotsignatari dla lege dël '97 ch'a preved ël mostragi facultativ ëd lenga, stòria e literatura piemontèisa ant le scòle e ch'a finansia ij cors d'aggiornament për ij magistr, ma ch'a l'ha, coma but pi gròss, l'istitussion ëd na cattedra universitaria.

An nòst programa a-i é 'dcò la creassion d'un registr për ij magistr ëd piemontèis, garanzia e preparassion seria e cola d'un "erbo d'òr" dij comersiant e artisan amì dël piemontèis për cissè l'usagi 'd nòsta lenga ant ij nòm dij prodot e ant ij tilet dle reclam. I faroma 'dcò la proposission, a la Region, ëd prouve, an acòrdi con radio e television, ëd programa d'anformassion e d'amusament an lenga piemontèisa e j'è spantiament ant le vaira sità dël teatro an piemontèis.

Ch'a scusa sor Cont.

Ès meis la politica d'ancheuj a l'ha vagnala su cola 'd ier.

I l'oma robaje lè spassi al Cont Cavor për deujo a j'anterviste dj'òmuni politich d'ancheuj perchè nòsti letor a peusso avèj ëd valutassion ciàire për j'eleission a vni.

N'otr meis, sor Cont a sarà torna si!

J'anterviste 'd Beppe Burzio

ROBERT GREMMO

Secretari dël moviment PIEMONTE

Ant ël feuj dacant j'esponent dij doi Pòlo as diciaro "federalista"; an cost ij pressident dla Lega Nòrd e dl'Autonomista për l'Euròpa a-j gavo la poer a l'ideologia autonomista, ma mi anvers a tuti l'orì i l'hai n'ombra 'd sospet che, coma na camola, an rusia 'l servel. I l'hai pensà 'd consequensa a Robert Gremmo, autonomista genit e vej magister ideològich ëd Bossi, secretari dël moviment autonomista "Piemont" che, ancheuj, a l'è viv squasi mach an manera formal, për vèdde se mè sospet a son baravantàn o giustificà.

D - Ancheuj tuti doi ij "Pòlo" a parlo 'd federalism, ma tuti doi a l'han, an so interior, ëd fòrse anportante chersìe ant n'ideologia statalista e centralista (Moviment Sossial e Comunista).

Coma ch'a peulo an costè condission parlé 'd federalism?

Ti, còs it na pensès-to?

R - Èl "Federalism a l'ha sens mach con un model ësvisser, cantonal, plurilinghistic, multireligios, tolerant, neutralista. A mi am pias col ëd l'anarchich Camillo Berneri, ch'a pensava a

cite comunità autogestie e nen oppressive. Tut lòn ch'a riva da l'alt, dal podèj, da l'è Stat a l'è 'n trocion. A finirà mach për esse n'altre manera d'è spartì 'l podèj ant le man ëd pòchi. Donca ch'a sia 'd drita o 'd mancin-a, cost "federalism" a m'antèressa nen.

D - A smija (con la Lega a s'è mai sigur) che la Lega Nòrd a l'abìa dèscuverit an costi ultim temp l'anciam dl'autonomia e a l'è formasse, sempe an costi ultim temp, ël Moviment dij "Autonomista Për l'Euròpa", dont ël pressident a l'è Dumini Comino, già secretari dla Lega Nòrd an Piemont che, al congress dël '96, a l'avia diciarà "Mi i son piemontèis, ma anans che piemontèis, i son padani!"

Còs it na dises-to, a podran-ne ij piemontèis avèj fuisa 'd l'orsi?

R - La Lega Nòrd con sò "Parlamento del nord" da operètta e le còche an camisa vèrda a l'é 'n privo për la liberta. An passà, sò model, la camise vèrde ëd Codreanu, a l'han propagandà n'ideal d'è stat totalitari e oppressiv. Ancheuj Bossi e sò parti a son ambarcasse con Fini e Berlusconi perchè a veulo ancheuj ch'èich fèrvaja a la taula dla politica dij potent. Sòn

a fa mach dé d'è stòmi për lè scheur.

D - Mi i chërdo che ancheuj j'arbeuj autonomista a sio motobin pi pasi 'd lòn ch'a j'ero terdes an andarera quand che mi e ti is combatto da le doe sponde d'autonomia piemontèisa, e mi i sbaliava. I chërdo 'dcò che la causa a sia dzortut ant l'europa dla Lega Nòrd ch'a l'ha arcujà an sò interior vaira moviment autonomista e peui a l'ha crasaje an fasandje 'n gròss piassi a l'è stat sentralista. Ti còs it na dises-to?

R - Mi i considero Umberto Bossi coma 'l sotror dj'autonomie. I son èstait praticament ël sol a dilo fin-a da quand, ant ël 1989, a l'ha creà 'l "Alleanza Nord" anans, e "Lega Nord" peui, ch'a son parti verticistich. Soe paròle an liberta, soens contradditòrie, a conto gnente. Ant ij fajt sò parti a l'ha a l'achit masentà e peui crasà j'ideaj dl'autogovern Alpin e Padan.

D - It pensès-to ti che ancheuj a-i sio le condission (e la gent) për fé nasse (o arnasse) 'n nev moviment autonomista genit?

R - Mi i l'hai pi nen tanta fuisa ant la sensibiltà autonomista dij Piemontèis. I peusso contut

almen arcordé chi ch'a l'ha sempe butà ij baston ant le roe ëd "Piemont" e 'd mia bataja:

- prima 'd tut ij mini-nassionalista dël MAO ocitanista e dl'Union Valdôtaine, ostij a tut lòn ch'a l'è piemontèis;

- peui ij Brandè. I lesò che un ëd costi-si a scriv ëd "necrològi" 'd Barba Tòni an tutte le ocasion. I veui mach arcordé che Bodrero a l'era stait butà ant un canton dai Brandè, quand ch'a l'era stait ël prim (e, antlora, ël sol) a giuté mia bataja autonomista, an èscrivend e sotsignand ansema a mi ël liber dzora "L'Oppressione culturale italiana in Piemonte";

- peui ancor tuti ij papaver ëd minca parti (legajolista compriès). Combate politicament tuti costi avversari a l'é n'ampreisa dura. Mi i l'hai provàje. An perdend. Torna ancaminé, për adess, a mè smija nen bellé.

A conclusion i veuj dì che dij sinch pèrsnagi, tuti piemontèis, antervistà për iscrit an costè doe pagine, Robert Gremmo a l'é stait ël sol ch'a l'abìa mandame soe rësposte an piemontèis. A vè smijlo gnente? A mi nò.